

Прагматика функціонування загальноновживаної лексики та термінологічних одиниць у текстах ораторського дискурсу республіканського Риму

О.А. Ніколаснко*

Національний медичний університет імені О.О. Богомольця, Київ, Україна

* E-mail: onikolayenko@ukr.net

Paper received 19.01.16; Accepted for publication 29.01.16.

Анотація. У статті проаналізовано лексичний склад мови античних ораторів республіканського Риму на прикладі політичних, судових, похвальних та хвалебних промов, виділено лексику загального вжитку, спеціалізовані термінологічні одиниці (латинського та грецького походження) із різних сфер життя римського суспільства, які дозволяють показати найактуальніші сфери й визначено цілі мовців при вживанні певних лексичних одиниць.

Ключові слова: ораторський дискурс, лексичний склад мови, загальноновживана лексика, термінологічна лексика, прагматичні цілі

Коли мова йде про пізнання історичного минулого, це означає, що загальні закономірності, які його визначають, відкриті історичною наукою, пізнаються глибше, якщо розглядаються, по-перше, у тісному взаємозв'язку з їх реальним суб'єктом – живою людиною і, по-друге – через її повсякденну діяльність. Зрозуміти людину як соціально детерміновану, історично конкретну особистість, зрозуміти внутрішні емоційно-психічні стимули її суспільної поведінки і, разом з тим, зрозуміти тексти, що є результатом її діяльності і відображенням її внутрішнього світу, неможливо без розгляду оточуючих її обставин, усього історико-культурного тла, а також без дослідження мовних особливостей на усіх рівнях мови, зокрема й лексичного.

Інтерпретуючи текст, першочерговим завданням є знайти в ньому образні сигнали, уважно простежити логіку їх розвитку, їх групування, зіставлення і протиставлення, що й означає дізнатися задум автора та відтворити його бачення і пізнання дійсності, інакше кажучи, “виявити і продемонструвати ті лінгвістичні засоби, за допомогою яких виражається ідейний і пов'язаний з ним емоційний зміст художніх творів” [8, с. 129]. Таким завданням цілком відповідає лінгвостилістичний аналіз ораторських промов давнього Риму на лексичному, морфологічному та синтаксичному мовних рівнях.

Дослідження лексичного складу мови ораторських промов давнього Риму є першочерговим, важливим завданням, адже відображає найактуальніші аспекти життя, задуми, думки античних авторів, допомагає краще зрозуміти настрої, значимі події римського суспільства III-I ст. до н.е., які вплинули на формування ораторського мистецтва у Римі. Головною метою статті є встановлення особливостей ораторського дискурсу республіканської доби Риму шляхом розкриття прагматики лексичних характеристик текстів цього дискурсу, що сформувались у певних історико-культурних умовах.

Вивченням ораторських промов республіканського Риму займалися Т.І. Олійник “Римське красномовство III-I століть до н.е., включаючи Цицерона” [5], М.М. Покровський “Історія римської літератури” [6], Н.Ф. Дератані “Історія римської літератури” [3], Г. Майєр “*Oratorum romanorum fragmenta*” [12], А. Берже. “*Histoire de l'éloquence latine depuis l'origine de Rome jusq' a Ciceron*” [10], однак, ці дослідження містять

інформацію культурологічного характеру, а не аналіз текстів промов, тому визначення лексичних особливостей мови ораторів є актуальним, адже зможе розширити відомості про самих авторів, римське тогочасне суспільство, його побут, актуальні проблеми.

Ораторське мистецтво, яке в Римі формується у III-I століттях до н.е. й охоплює всі сфери тогочасного життя, доцільно розглядати як ораторський дискурс. Під ораторським дискурсом ми розуміємо особливий тип комунікації, що функціонував у республіканську добу Риму (III-I століть до н.е.) в різних сферах життя суспільства та відображає правила публічної поведінки, мовні механізми впливу на численного адресата з урахуванням його культурних, етнічних, соціальних особливостей. Матеріалом дослідження послужили 62 текстових фрагмента ораторських промов. У роботі застосовано комплекс методів у рамках міждисциплінарного підходу: метод поняттєвого моделювання, описовий метод.

У словниковому складі текстів ораторського дискурсу давнього Риму є слова і звороти, що вживаються в усіх сферах мовного спілкування. Вони становлять лексику загального вжитку, яка означає загальновідомі предмети, явища, якості, дії. Це слова, що не несуть інформації ні про вузьку сферу спілкування, ні про певне професійне чи соціальне середовище, ні про історичну епоху. До таких слів належать: *homo* – людина, *locus* – місце, місцевість, *tempus* – час. Переосмислюючись, нейтральні загальноновживані слова можуть набувати додаткових емоційно-експресивних відтінків.

Нейтральні загальноновживані слова складають основу майже всіх текстів, не є винятком і тексти ораторського дискурсу, наприклад: “*postquam omnia secundo navium cursu in Italiam pervenerunt*” [12, р. 157] – *потім усі кораблі прибули в Італію двома рейсами* (L. Aemilius Paulus Macedonicus “*Oratio apud populum de rebus a se in bello Persico gestis*”).

Використання такої лексики сприяє досягненню основної мети мовця – донесення до слухачів інформації з адекватним її сприйняттям. Інколи автор використовує лише нейтральну лексику, досягаючи тим самим значного стилістичного ефекту завдяки точності та наочності опису подробиць факту. Це, в свою чергу, дозволяє слухачу самостійно оцінити подію і зробити висновки. Показова в цьому відношенні промова Г. Гракха “Про обнародування законів”, у якій автор стримано й суворо розповідає

про свавілля римських магістратів у провінції: “*nuper Teanum Sidicinum consul venit, uxor ejus dixit, se in balneis virilibus lavari velle. Quaestori Sidicino M. Mario datum est negotium, uti balneis exigerentur, qui lavabantur*” [11, р. 139] – нещодавно приїхав консул із Теану, його дружина сказала, що вона хоче митися в чоловічих лазнях. Квестору сидіцинському М. Марію була відома ця неприємність, бо були вигнані з бань ті, що мились (G. Gracchum “De legibus proulgatis”). У цій промові автор без зайвих риторичних прийомів демонструє лише факти, які вже самі по собі красномовні настільки, що дозволяють адресату сформулювати свою точку зору на зображувані події. Так, вживання знайомої широкому загалу лексики сприяє формуванню певного світогляду, викликає позитивну чи негативну реакцію на якісь події, регулює поведінку адресатів мовлення.

Окрім стилістично нейтральної лексики повсякденного вжитку, мова текстів ораторських промов відображає всю багатofункціональність латинської мови, ступінь її інтелектуалізації та рівень культури, зокрема через поширення термінів із різних галузей знань. За словами А.В. Суперанської, “термінологічний сектор” мови звернений на цілеспрямоване відображення і вираження організованої дійсності (наука, техніка, мистецтво). Від усіх інших слів термін відрізняється зв’язком із науковими концепціями. Ця екстралінгвістична характеристика впливає на мовний статус терміна, оскільки в терміні так само, як і у слові, відображаються і факти, що спостерігають дослідники, і їх теоретичне осмислення [7, с. 29].

Термін – це одиниця історично сформованої термінологічної системи, що визначає поняття та його місце в системі інших понять, виражається словом або словосполученням, служить для спілкування людей, пов’язаних єдністю спеціалізації, належить до словникового складу мови й підпорядковується її законам. Термінологія сприймається як частина словникового складу мови, що охоплює спеціальну лексику, яка використовується у сфері професійної діяльності людей. Дослідники, використовуючи як основну ознаку системності, вивчають термінологію в замкнутій системі, тобто в ідеальних умовах, де вона позбавлена багатозначності, синонімії. Цю сферу можна назвати сферою фіксації термінології тієї чи іншої сфери науки та практики. При цьому не враховується інша – сфера функціонування термінологічних одиниць, де вони функціонують, вливаючись у загальнокультурне оточення. У термінології виявляється тенденція до моносемічності, але “однозначність” терміни отримують не через умови контексту, а через належність до даної терміносистеми. Тим самим на відміну від слів-нетермінів, слова-терміни не залежать від контексту [1, с. 8].

У словниковому складі латинської мови республіканської доби термінологічна лексика посідає визначне місце, адже політична ситуація, вироблення власного стилю в літературі, розвиток системи судочинства і торгівлі спричиняють проникнення у промови значної кількості найрізноманітнішої термінології. Але така термінологія не ускладнює текст промов, а називає поняття, що є загальноновживаними, зрозумілими для слухача, адже

вона щоденно використовується жителями римської держави в побуті.

До складу термінологічної лексики, що зустрічається в текстах промов, входять як власне латинські слова (юридична, військова термінологія), так і запозичені з грецької мови (терміни культури та мистецтва).

Оскільки центральне місце у промовах займають події суспільно-політичного характеру, то основою словника латинських ораторів є суспільно-політична лексика, яка позначає назви явищ і понять із суспільно-політичної, соціально-економічної та філософської сфери. Під суспільно-політичною термінологією слід розуміти “відкриту систему номінативних одиниць, різних за походженням, які спеціалізовані лексично (створені або запозичені терміни), семантично (загальноновживані слова, що отримали термінологічне значення) і фразеологічно (новостворені словосполучення номінативного характеру) для вираження понять, що відбивають сферу суспільно-виробничого, політичного життя нації” [5, с. 37].

У суспільно-політичній лексиці чільне місце посідає термінологія з правничої сфери, що позначає спектр юридичних понять, адже промови республіканського Риму (особливо це стосується промов II–I століть до н.е.) були спрямовані на захист чи звинувачення опонентів і виголошувались у суді або на форумі. Ми можемо виділити такі лексичні групи:

1) назви злочинних дій: *injuria, ae* – протизаконня, *malefactum, i* – злодіяння, *nefarium, i* – спочатку ця лексема означала “діяння”, а потім цей іменник набув негативного забарвлення й у текстах ораторського дискурсу перекладається як “безчесний вчинок, проступок”, *facinus, oris, scelus, eris* – злочин (слід зазначити, що лексеми *nefarium, facinus* вказують на певну діяльність, що суперечить нормам моралі, а іменник *scelus* має більш негативне забарвлення й означає “злочин проти людини, насилля”), *res capitalis* – важкий кримінальний злочин, *adulterium, ii* – порушення подружньої вірності, *nex, is* – вбивство;

2) назви учасників та місця судочинства: *judex, icis* – суддя, *judicium, ii* – суд, *carcer, eris* – в’язниця, *accusator, oris* – обвинувач, *quaesitor, oris* – слідчий, *consciis, i* – співучасник, *defensor, oris* – захисник, *testis, is* – свідок;

3) назви дій, що стосуються судочинства: *jusjurandum, i* – присяга, клятва, *vadimonium, ii* – поручительство, своєчасна явка до суду, *poena, ae supplicium, ii* – покарання, *proscriptio, onis* – проскрипція, оголошення поза законом, *exheredo, l* – позбавлення спадку, *divortium, ii* – розлучення, *jurgium, i, lis, litis* – суперечка, судова тяганина (початково ці терміни означали “звичайну побутову сварку”, а вже з розвитком судочинства перейшли у сферу юриспруденції і набули додаткового значення);

4) назви документів: *testamentum, i* – заповіт, *syngrapha, ae* (грец.) – боргова розписка.

Окрему групу становлять лексичні одиниці на позначення назв державних установ, адміністративних органів організації. Загалом можна виділити такі групи політичної лексики, що активно використовується в ораторському дискурсі:

1) найменування загальних понять: *imperium, ii* – влада, *societas, atis* – суспільство, *tumultus, i* – бунт, заворушення, безлад;

2) найменування адміністративно-територіальних одиниць: *res publica* – держава, *provincia, ae* – провінція, *oppidum, i* – місто, *tribus, us* – триба, адміністративний округ Рима;

3) найменування державних і законодавчих актів: *jus, juris*; *lex, legis* – право, закон, *rogatio, onis* – законопроект, *suffragium, ii* – виборче право;

4) найменування органів державної влади та їх представників: *ensor, oris* – цензор, один із двох магістратів Риму, *rex, regis* – цар (правитель сусідніх держав), *decemvir, i* – децемвір, член центрального адміністративного чи законодавчого органу, *consul, is* – консул, глава Римської республіки, *magistratus, us* – магістрат, посада керівника, *praetor, oris* – претор (другий начальник після консула, що здійснював судочинство), *quaestor, oris* – квестор, найвищий чиновник у сфері фінансів, *senatus, us* – сенат, державна рада Риму.

Суспільно-політична лексика виконує важливу стилістичну функцію – відіграє роль номінації і завдяки частотності та регулярності використання справляє значний вплив на мовний фон уривків промов у цілому, на забарвлення, що створюється контекстом.

У промовах доби Республіки вживаються й економічні терміни, адже повсякденні справи будь-якого громадянина були пов'язані з укладанням тих чи інших угод, грошовими позиками та ін. Переважна більшість економічних термінів загальноживана, оскільки внаслідок частого використання їх семантика набуває прозорості і стає зрозумілою для широкого кола реципієнтів. До таких загальнозрозумілих термінів можна віднести: *vectigal, alis* – податок, *pecunia, arum* – гроші. Загалом у системі економічної та торговельної лексики, що функціонує в текстах промов, можна виділити такі тематичні групи:

1) назви грошей: *nummus, i* – монета, *repetundae, arum* – гроші, отримані у вигляді хабара, що підлягають вилученню, *aes, aeris* – гроші, *talentum, i* – талант, грошова одиниця;

2) назви установ, які беруть участь у соціально-економічних процесах: *aerarium, i, publicum, i* – державна скарбниця;

3) назви фінансових операцій: *condicio, onis* – угода, *sponsio, onis* – взаємна угода між сторонами про внесення грошової застави на користь того, хто виграє, *auctio, onis* – публічні торги, аукціон, *sequestro ponere* – покласти на депозит, *census, us* – оцінка майна, *feneratio, onis* – позика під відсотки.

4) Військова термінологія, яка складає велику й різнобічну за своєю семантикою систему слів і термінологічних стійких словосполучень, досить активна в римському повсякденному побуті, оскільки Рим доби Республіки постійно знаходився у стані війни (Пунічні війни, повстання рабів та ін.). У текстах застосовуються власне римські військові терміни на позначення реалій життя. Ми виділили такі групи військової лексики:

1) назви військових з'єднань, родів військ, підрозділів: *castra, orum* – військовий табір, *legio, onis* – легіон, *turma, ae* – загін кінноти, *manipulus, i* – маніпул (налічував близько 60 людей), *cohors, tis* – когорта (налічувала 180 людей), *eques, itis* – вершник;

2) назви видів зброї: *hasta donatica* – спис, що видавався у вигляді бойової нагороди, *pugio, onis* – меч;

3) назви звань і посад: *legatus, i* – посол, *decurionatus, us* – військове звання декуріоната, *optionatus, us* – посада помічника центуріона, *imperator, oris* – полководець, головнокомандувач;

4) назви збройних сил: *exercitus, i, copiae, arum* – військо;

5) назви воєнних дій: *pedatus, us* – атака, *proelium, ii* – битва, *bellum, i* – війна.

У промовах ораторів побутують також терміни культури та мистецтва. Насамперед це музичні терміни – слова або словосполучення, які співвідносяться з музичними поняттями, мають наукові визначення і вступають у системні відношення з іншими подібними одиницями мови, утворюючи разом із ними особливу систему – термінологію (*sambuca, ae* – самбука (струнний інструмент), *psalterium, ii* – псалтерій (струнний інструмент), *crotalum, i* – кастаньети (ударний інструмент)). До речі, усі наведені іменники грецького походження. У промовах зустрічається також медична та зоологічна термінологія, наприклад: *vesica, ae* – сечовий міхур; *ungentum, i* – мазь (у промовах Ц. Тітія); *faux, cis* – глотка (у промові Л. Ліцинія Красса); *lethargia, ae* – сонна хвороба, летаргія (у промові С. Сульпіція Руфа); *turdus, i* – риба, морський дрозд; *ficedula, ae* – вальдшнеп. Такі терміни використовуються як засіб комічного в політичних промовах ораторського дискурсу: “*nulla est in angiporto amphora quam non impleant, quippe qui vesicam plenam vini habeant*” [10, p. 146] – *вже зовсім не було місця у амфорі, якого б вони не хотіли заповнити (вином), бо ж вони тоді б мали повний сечовий міхур вина* (С. Titius “Suasio legis Fanniae”). У даному уривку за допомогою медичного терміна автор викриває жадібність та аморальність громадян.

Ще одну сторону життя римського суспільства відтворює релігійна лексика. Релігія в республіканському Римі підпорядковувалася державі, бо не жерці, а влада відповідала за мир із богами. Сенат мав право вносити корективи в релігійні обряди чи релігійну службу. Понтифіків – колегію вищих священнослужителів, вибирали із числа патриціїв, що свідчить про перетин політичного та релігійного векторів на різних етапах розвитку римської держави.

Сакральну лексику, що зустрічається у промовах ораторського дискурсу, ми поділили на такі групи:

1) найменування загальних понять: *deus immortalis* – безсмертний Бог, *ritus, us* – релігійний обряд, ритуал, *veneficium, ii* – чародійство, *votum, i* – жертва, молитва;

2) назви учасників та місця проведення релігійних обрядів: *fulgator, oris, pontifex, icis* – *жрець*, *haruspex, icis* – гаруспик, віщун, що здійснює гадання по нутроцях жертвних тварин, *augur, uris* – віщун, що гадає по польоту птахів, *altarium, ii* – вівтар, *sacrarium, ii* – святилище;

3) назви дій релігійного характеру: *precor, I* – молитися, *auspico, I* – здійснювати ауспіції, просити, *sacrifico, I* – приносити в жертву.

4) Переважна більшість суспільно-політичних, економічних, релігійних, військових термінів є культурноспецифічними словами римського народу, що являють собою “зряддя, які в певний спосіб відображають попередній досвід суспільства стосовно дій та міркувань про різноманітні речі. Як тільки суспільство змінюється, ці зряддя можуть також поступово змінюватись та відкидатись” [2, с. 269].

За допомогою термінологічних одиниць реалізується стратегія інформування слухачів, оскільки вживання термінів у промовах дозволяє точніше передавати інформацію широкому загалу, а також влучно та ефективно будувати висловлювання, адже терміни вже укорінені у свідомості реципієнтів та не вимагають додаткових розумових і мовленнєвих зусиль мовців, наприклад: “*jam nunc enim in illa vetera republica ad censorum laudem pertinebat, si lustrum felix condidissent, si horrea messis impleisset, si vindemia redundasset, si oliveta larga fluxissent*” [12, р. 88] – але так само в цій стародавній державі ставилися до похвали цензорів, як ніби вони вже провели щасливе жертвоприношення, ніби наповнили склади урожаєм, ніби мали в надлишку виноград, ніби щедро полили оливковий гай (М. Сато “Oratio de lustris sui felicitate”).

Вживаючи терміни в текстах ораторського підстилю, письменники не лише мають на меті пояснити чи розкрити якісь спеціальні проблеми, теми аудиторії, а й нерідко послуговуються термінами як засобами певних тропів, наприклад, задля іронії. Окрім інформаційної стратегії, терміни виступають засобами втілення стратегії підкреслення

авторитетності автора, наприклад: “*vestrum quoque quibus commodum est, ite tecum, Quirites, et orate deos, ut mei similes principes habeatis*” [12, р. 8] – і так само Вам зі мною, квірити, зручно, молись же богів, щоб отримали принцепів, подібних до мене (С. Scipio Africanus major “Oratio adversus M. Naevium tribunatum plebis”). Стратегія підкреслення компетентності, авторитетності автора надає термінам особливої стилістичної значущості.

Домінування суспільно-політичної, правової, військової термінології в текстах ораторського дискурсу показує, що в республіканському Римі питання державотворення, управління державою, оподаткування населення, стан війська, результати військових походів були досить актуальними для римського суспільства.

Проаналізувавши промови на лексичному рівні, ми з’ясували, що використання загальноживаної лексики в текстах ораторського дискурсу є засобом реалізації стратегії інформування, за допомогою термінологічних одиниць письменники не лише відображають стан розвитку суспільства III–I століть до н.е. та сферу його зацікавлень, а й реалізують стратегію підкреслення компетентності автора. Відповідно до сфери вживання всі термінологічні одиниці, що містяться в текстах промов, поділено на групи: суспільно-політичні терміни, у межах яких виділяються правові терміни, економічні, військові терміни, терміни культури, мистецтва та релігійні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баранник Д.Х. До питання про “інформаційний” стиль мови / Д.Х. Баранник // Мовознавство. – 1967. – № 6. – С. 3–10.
2. Вежицкая А. Семантические универсали и описание языков / Анна Вежицкая; пер. с англ. А.Д. Шмелева. – М. : Языки русской культуры, 1999 – 780 с.
3. Дератани Н.Ф. История римской литературы / Н.Ф. Дератани. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1954. – 544 с.
4. Панько Т.І. Українське термінознавство / Т.І. Панько, І.М. Кочан, Г.П. Мацюк. – Львів : Світ, 1994. – 216 с.
5. Олейник Т.И. Римское красноречие III–I вв. до н.э. включая Цицерона : автореферат дис. на соискание уч. степени канд. филолог. наук : специальность 10.02.14 “Классические языки” / Т.И. Олейник. – К., 1971. – 21 с.
6. Покровский М.М. История римской литературы. / М.М. Покровский. – М. : Лист Нью, 2004. – 400 с. – (Серия “Классика”).
7. Суперанская А.В. Общая терминология: Вопросы теории. Текст / А.В. Суперанская, Н.В. Подольская, Н.В. Васильева. – М. : Наука, 1989. – 246 с.
8. Щерба Л.В. Опыт лингвистического толкования стихотворений / Л.В. Щерба // Советское языкознание: в 2-ух т. – Л. : Ленингр. научно-исслед. ин-т языкознания, 1936. – Т. 2. – 129 с.
9. Berger, A. Histoire de l’éloquence latine depuis l’origine de Rome jusqu’à Cicéron / A. Berger. – Paris, 1872. – 333 p.
10. Malkovati, H. Oratorum Romanorum fragmenta : in 3 vol. / H. Malkovati – Vol. I. – Torino, 1930. – 345 p.
11. Malkovati, H. Oratorum Romanorum fragmenta : in 3 vol. / H. Malkovati – Vol. II. – Torino, 1930. – 219 p.
12. Mayer, H. Oratorum romanorum fragmenta / H. Mayer. – 2nd ed. – Zurich, 1842. – 647 p.

REFERENCES

1. Barannik, D.H. To the question of “information” style language / D.H. Barannik // Linguistics. – 1967. – № 6. – P. 3–10.
2. Vezhbtskaya, A. Semantic universals and description of languages / Anna Verbitskaya. – Moscow: Languages of Russian culture, 1999 – 780 p.
3. Deratany, N.F. History of Roman literature / N.F. Deratany. – M. : Publishing house Mosk. University press, 1954. – 544 p.
4. Panko, T.I. Ukrainian terminology / T.I. Panko, I.M. Kochan, G.P. Matsyuk. – Lviv: World, 1994. – 216 p.
5. Oliynyk, T.I. Roman eloquence III–I centuries BC, including Cicero / T.I. Oliynyk. – K., 1971. – 21 p.
6. Pokrovsky, M.M. History of Roman literature. / M. M. Pokrovsky. – M., 2004. – 400 p.
7. Superansky A.V. Common terminology: theory. Text / A.V. Superansky, N.B. Podolsky, N.V. Vasiliev. – M.: Science, 1989. – 246 p.
8. Scherba, L.V. Experience of linguistic interpretation of poems / by L.V. Shcherba // Russian linguistics: in V. 2. – L., 1936. – V. 2. – 129 p.
9. Berger, A. Histoire de l’éloquence latine depuis l’origine de Rome jusqu’à Cicéron / A. Berger. – Paris, 1872. – 333 p.
10. Malkovati, H. Oratorum Romanorum fragmenta : in 3 vol. / H. Malkovati – Vol. I. – Torino, 1930. – 345 p.
11. Malkovati, H. Oratorum Romanorum fragmenta : in 3 vol. / H. Malkovati – Vol. II. – Torino, 1930. – 219 p.
12. Mayer, H. Oratorum romanorum fragmenta / H. Mayer. – 2nd ed. – Zurich, 1842. – 647 p.

Pragmatics of the functioning of the common lexis and terminological units in texts of oratorical discourse of Republican Rome

O.A. Nikolaenko

Abstract. In the article the lexical structure of the speech of speakers ancient Republican Rome (for example political, judicial, burial, and laudatory speeches, selected vocabulary in common usage, specialized terminological units (Latin and Greek origin) from different spheres of life in Roman society) is analyzed. Author shows the most relevant areas and defines the speaking goals with the usage of specific lexical units.

Keywords: oratorical discourse, lexical composition of the language, common lexis, terminological lexicon, pragmatical goals